

10 dagen op Ambon.

Reisverslag van twee Haagse lutheranen

Van eind juni tot en met begin juli maakten Erwin de Fouw en Christiaan Minderhoud een reis naar de bevriende Beth Fagegemeente in Kusu Kusu Sereh op het Indonesische eiland Ambon. Ze werden er hartverwarmend hartelijk ontvangen en even warm werd afscheid van hen genomen. Hieronder volgt een verslag op hoofdpunten.

Godsdienstige cultuur in Indonesië

Het is een hele belevenis op reis te gaan naar en door Indonesië. Het is ver weg, het land is onvoorstelbaar groot en gevarieerd (veel verschillende volkeren) en het heeft een totaal andere sfeer dan Nederland of andere Europese landen. Het klimaat is anders, het ruikt en klinkt er anders. Kortom: het is een ander deel van de wereld. Je merkt het ook aan de cultuur: mensen hebben er andere gebruiken en staan op sommige punten totaal anders in het leven dan westerlingen. Ook op het gebied van godsdienst en christelijk geloof zijn er verschillen: iedereen lijkt op de een of de andere manier te geloven en dat geloof een plek te geven in het dagelijks leven. Of ze nu christen, moslim, hindoe of boeddhist zijn: voor Indonesiërs neemt het geloof een belangrijke plaats in. Zwart-wit gezegd kun je zeggen dat tegenover het westerse individualisme het oosterse collectivisme staat. In de Molukse kerk merk je dit ook heel goed. Geloven doe je vooral samen en niet in de eerste plaats in je eentje in je eigen huis. Niet alleen tijdens de zondagse kerkgang, maar ook in dagelijkse kerkelijke bijeenkomsten en gezamenlijke gebeden. Een uitspraak als “Geloven kan ik ook wel zonder de kerk”, zul je er niet gauw horen. Een andere bijzonderheid is, dat het Molukse christendom (zoals alle vormen van Indonesisch christendom en overige godsdienstigheid) sterk verbonden is met de eeuwenoude cultuur van de Molukken. Daarin hebben ook gebruiken een plaats die ons (zeker als protestanten) volkomen vreemd voorkomen. Voorbeelden daarvan zijn voorouderverering en animisme - het geloof dat de hele werkelijkheid, dus niet alleen mensen, bezielde is en leeft. Dit kan overigens bestaan naast een orthodox kerkelijk christendom. De mensen lijken er weinig moeite mee te hebben dit te combineren. De kerkleiding staat er wat voorzichtiger tegenover, maar erkent tegenwoordig ook meer en meer de waarde van de eigen voorchristelijke cultuur, die eigenlijk alle Molukkers met elkaar delen, of ze nu christelijk zijn of islamitisch.

Ambon-eiland, Ambon –stad en kerkelijke structuur

Ambon is een mooi eiland. Het is grotendeels bedekt met steile heuvels, die bebost zijn met tropisch regenwoud en gecultiveerde wouden, waarin bijvoorbeeld sagu wordt verbouwd en kokospalmen staan en het heeft een diepe, natuurlijke baai, waarin zeeschepen kunnen binnenvaren. Ondanks de natuurlijke schoonheid, is er veel milieuvervuiling en erosie, door boskap. Het vlakke deel van het eiland wordt bijna geheel in beslag genomen door de gelijknamige hoofdstad. Het eiland Ambon is daarom bestuurlijk gezien het hoofdeiland van de Molukse archipel, maar het is zeker niet het grootste eiland.

Ambon-stad is een levendige stad, waar de regionale overheden zetelen, recht wordt gesproken, het leger gevestigd is en de Pattimura-universiteit staat. Er staan vele kerken en moskeeën. Dat is een afspiegeling van de godsdienstige verhoudingen op het eiland: iets meer christenen (60 procent?) dan moslims. Ook de Molukse Protestantse Kerk (Gereja Protestan Maluku, GPM) heeft er zijn synodekantoor en. Wij hebben het grote en vrij indrukwekkende gebouw ook bezocht. Het is vrij nieuw en straalt een zeker elan uit. Als we later met enkele predikanten over spreken, horen we dat sinds een aantal jaar de synode van de GPM aan

invloed wint en meer greep krijgt op het kerkelijk leven. De kerk wordt tegenwoordig meer centraal geleid dan vroeger.

Ook de classes van Ambon hebben er een kantoor. Er zijn twee classes: Ambon-stad en Ambon-eiland. Hier werkt bijvoorbeeld de voormalige predikante van de Beth-Fagegemeente, ds. Marijke Wattimuri, die wij ook hebben ontmoet. Vanuit deze classis worden 62 gemeenten ondersteund, met in totaal 101.500 gemeenteleden. Daarom werken er 121 mensen in dienst van de classis. Binnen de classis Ambon zijn 107 predikanten aan het werk...

Kusu Kusu Sereh en de Protestantse Beth Fagegemeente:

Kusu Kusu Sereh is een mooi dorp in de dessa (vergelijkbaar met een burgerlijke gemeente) Urimessing. Het heeft vrijwel allemaal vrijstaande huizen, die een veranda hebben en enkele kamers. Het is een vrij welvarend dorp, hoewel er ook armen zijn, die veelal door de kerk geholpen worden. Vrijwel alle dorpingen zijn christen en behoren tot de Beth Fagegemeente, zodat burgerlijke en kerkelijke gemeente vrijwel samenvallen. Deze gemeente heeft een mooie kerk, die u inmiddels wel van de foto's kent. Naast de kerk ligt de basisschool, waar 's zondags zondagsschool wordt gehouden en kinderopvang is.

De Beth Fagegemeente is een grote en bloeiende gemeente, met ruim 1500 leden.

De predikante is pendeta (dominee) Dessi Gaspersz en de kerkenraad bestaat uit 36 leden. De zondagse erediensten (er zijn er meestal twee) worden druk bezocht. De kerk kan ongeveer 700 mensen bevatten en die hoeveelheid is ook regelmatig aanwezig. De mensen ontmoeten elkaar op kerkelijk gebied niet alleen tijdens de zondagse erediensten, maar ook tijdens de wekelijkse sectoravonden. Het dorp is verdeeld in 5 kerkelijke sectoren. Elke sector heeft op een vaste avond in de week een avondbijeenkomst met een korte viering, inclusief een overdenking, die wordt gehouden door een ouderling en met nagesprek. Er is ook regelmatig een mannen avond, een vrouwenavond en een jongerenavond. Tijdens die avonden is er altijd een orde van dienst waarin wordt er – lang!- gebeden en gezongen.

Dat zijn sowieso opvallende aspecten van het geloofsleven op Ambon: men gebruikt veel zorgvuldig gekozen woorden, wat leidt tot lange gebeden en men zingt graag en veel. Een kerkdienst kan gemakkelijk anderhalf tot twee uur duren. Niemand die daarvan opkijkt.

Wat theologie betreft, moet ik afgaan op de preken en bijbelstudies van Ds. Gasperz en enkele collega's, die we hebben meegemaakt. Over het algemeen is er een gematigde vorm van orthodox protestantisme. Het is zeker niet fundamentalistisch en alleen de vormen van de jeugdvieringen doen evangelicaal aan. Maar men is zeer kritisch op het pentecostalisme. Toch doet het in onze ogen en oren wat traditioneel aan. Dat heeft wellicht te maken met de ethische strekking van de prediking (belangrijk onderwerp: ecologie en bestrijding van de milieuvervuiling), maar ook met de klassieke wijze van vieren, zoals tijdens het heilig Avondmaal. Je herkent duidelijk de vormen van de Nederlandse hervormde kerk en de Gereformeerde kerken van zo'n 40 tot 30 jaar geleden. Maatschappelijk gezien is er bij ons zeker meer vrijheid dan daar. Maar dat moet ook te maken hebben met ons individualisme en de doorwerking van de vrijzinnigheid. Molukse jongeren worden geacht naar hun ouders en naar ouderen (en ook naar predikanten en ouderlingen!) te luisteren en volwassenheid begint later dan bij ons. Veel jongeren blijven langer thuis wonen dan bij ons gebruikelijk is.

De kerkenraad heeft een indrukwekkende hoeveelheid taken. Bij elke sectorbijeenkomst leidt een van de kerkenraadsleden de dienst. Ook zijn ze de hele week bezig met de voorbereiding van de kerkdienst, samen met de predikante, bezoeken ze zieken en leggen ze ander huisbezoeken af, nemen ze deel aan een van de vele commissies: bouwcommissie, geschiedeniscommissie, commissie voor buitenlandse betrekkingen (10 leden!) enzovoort. De

werkzaamheden lijken natuurlijk erg op die van ons, maar het vele werk komt ook voort uit het grote aantal actieve gemeenteleden, die intensief wordt nagelopen. Speciaal aandachtsgebied is het milieu. Men heeft een aantal projecten lopen, dat het ecologisch evenwicht in de omgeving van het dorp moet verbeteren. Zo plant men op hellingen bomen aan om erosie (soms spoelen hellingen weg) te voorkomen en probeert men de waterkwaliteit in de vele bronnen van Kusu Kusu Sereh goed te houden. Velen op Ambon zijn van het water afhankelijk.

Vervolg samenwerking Evangelisch Lutherse Gemeente Den Haag en de Beth Fagegemeente in Kusu Kusu Sereh

Het bezoek dat Christiaan Minderhoud en ikzelf brachten aan de Beth-Fagegemeente heeft vooral tot doel gehad om de situatie ter plekke te leren kennen en in kaart te brengen hoe wij op afstand kunnen samenwerken en elkaar tot steun kunnen zijn. Hiertoe is tijdens ons verblijf een conceptsamenwerkingsovereenkomst opgesteld en door ons mede-ondertekend,. Hierin staat, dat de kerkenraden van beide gemeenten zullen samenwerken op basis van een samenwerkingsprogramma voor de komende vijf jaar. Onze kerkenraad zal dit samenwerkingsprogramma bespreken en er een besluit over nemen. Een van de belangrijkste aspecten van het programma is het voornemen, over een paar jaar weer jonge vrijwilligers uit te zenden, die in de gemeente tot steun zullen zijn. De jongeren die wij zullen uitzenden wordt voorla geacht Engelse en Nederlandse les te geven aan de jongeren uit de Beth-Fagegemeente. Hierover hoort u spoedig meer.

Den Haag, september 2010,
Erwin de Fouw
en Christiaan Minderhoud